

Μυλωνόπουλος, Δ. - Μοίρα, Π. (2011). Τοπική Αυτοδιοίκηση και Τουριστική Ανάπτυξη. Μελέτη Περίπτωσης του Portsmouth, Τουριστικά Θέματα, τ. 14, Ιανουάριος, σελ. 66-78 (ISSN 1791-0064).

Τοπική Αυτοδιοίκηση και Τουριστική Ανάπτυξη. Μελέτη Περίπτωσης του Portsmouth

Local Government and Tourism Development. Case Study of Portsmouth

Δρ. Μυλωνόπουλος Δημήτρης
Αναπλ. Καθηγητής
Τ.Ε.Ι. Πειραιά/Τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων

Δρ. Μοίρα Πολυξένη
Καθηγήτρια
Τ.Ε.Ι. Πειραιά/Τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων

Περίληψη

Ο ρόλος της τοπικής αυτοδιοίκησης στην τουριστική ανάπτυξη είναι σημαντικός. Σε κάθε κράτος τίθεται θεσμικό πλαίσιο που παρέχει τη δυνατότητα στους δήμους να αξιοποιήσουν τα γεωγραφικά και πολιτιστικά τους χαρακτηριστικά για την ανάπτυξη της κατάλληλης μορφής τουρισμού. Ειδικότερα για τις παράκτιες και νησιωτικές περιοχές της χώρας η κατάλληλη μορφή τουρισμού είναι ο ναυτιλιακός – πολιτιστικός τουρισμός. Η μορφή αυτή έχει αναπτυχθεί ιδιαίτερα από το Δήμο του Portsmouth που μπορεί να αποτελέσει παράδειγμα.

Abstract

The role of local government as facilitators in the tourism development process is important. In every state is the institutional framework that allows the Local Government to utilize its geographical and cultural characteristics in the development of appropriate forms of tourism. Especially for coastal and insular areas of Greece the appropriate form of tourism is the maritime - cultural tourism. This form has been developed particularly by the City of Portsmouth in United Kingdom and can be used as a case study.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: Τοπική Αυτοδιοίκηση, τουριστική ανάπτυξη, Portsmouth, ναυτιλιακός-πολιτιστικός τουρισμός

KEY WORDS: Local Government, tourism development, Portsmouth, Maritime – Cultural Tourism

1. Εισαγωγή

Μετά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, καθώς ο τουρισμός καθίσταται μαζικός, το κράτος παρεμβαίνει στον τομέα αυτό της οικονομίας θέτοντας το θεσμικό πλαίσιο για τη διευκόλυνση των τουριστικών επενδύσεων και προσφέροντας την αναγκαία υποδομή για την ανάπτυξη τουριστικών δραστηριοτήτων. Η πολιτεία παρέχει το κατάλληλο νομικό, φορολογικό και οικονομικό πλαίσιο για να αναπτυχθούν οι τουριστικές δραστηριότητες (Lickorich & Jenkins, (2004:286). Η κρατική παρέμβαση γίνεται εντονότερη όταν το κράτος στην προοπτική της αιφόρου τουριστικής ανάπτυξης αντιλαμβάνεται εκτός από την οικονομική και την κοινωνική, πολιτισμική και περιβαλλοντική διάσταση του τουρισμού ιδιαίτερα για τις τοπικές κοινωνίες. Η αιφόρος τουριστική ανάπτυξη μπορεί να επιτευχθεί μέσα από τις μορφές του εναλλακτικού τουρισμού που βασίζεται στην ορθολογική αξιοποίηση και προστασία του φυσικού και πολιτισμικού περιβάλλοντος. Τέτοια μορφή εναλλακτικού

τουρισμού είναι ο ναυτιλιακός πολιτιστικός τουρισμός (Μυλωνόπουλος & Μοίρα, 2005:84). Η ανάπτυξη του ναυτιλιακού πολιτιστικού τουρισμού μπορεί να γίνει μέσα από διάφορα σχήματα όπως ναυτικά μουσεία, πλοία μουσεία, λιμάνια-μουσεία, μουσεία ναυπηγικής τέχνης, αναπαράσταση ναυτικών γεγονότων και θαλάσσιες πολιτιστικές διαδρομές.

Επίσης έντονη είναι η κρατική παρέμβαση για την δημιουργία υποδομών¹ τόσο σε εθνικό όσο και σε περιφερειακό επίπεδο (Middleton & Hawkins, (2004:199), ανάλογα με τη διοικητική δομή του κράτους. Σε πολλές περιπτώσεις συστήνεται εξειδικευμένο υπουργείο με σκοπό την τουριστική ανάπτυξη ιδιαίτερα σε χώρες όπου ο τουρισμός έχει μεγάλη οικονομική σημασία, ενώ σε άλλες περιπτώσεις η τουριστική πολιτική ασκείται από έναν αριθμό συναρμόδιων υπουργείων.

Στην Ελλάδα μας η τουριστική πολιτική ασκείται από τη Γενική Γραμματεία Τουρισμού του Υπουργείου Πολιτισμού και Τουρισμού. Η Γενική Γραμματεία Τουρισμού² έχει ως αρμοδιότητα τον προγραμματισμό και τη χάραξη της τουριστικής πολιτικής και το σχεδιασμό της τουριστικής ανάπτυξης μέσα στο πλαίσιο της γενικότερης κυβερνητικής πολιτικής. Αυτό επιτυγχάνεται με την προώθηση των αναγκαίων θεσμικών μέτρων και άλλων ρυθμίσεων και το σχεδιασμό των απαιτούμενων μέτρων εφαρμογής. Για την επίτευξη των στόχων της, Η Γενική Γραμματεία συνεργάζεται με τα συναρμόδια Υπουργεία, με τους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης και με άλλους κρατικούς φορείς με σκοπό: α) την τήρηση της καθαριότητας, ευταξίας και ευπρεπούς εμφάνισης όλων των σημείων της χώρας που έχουν σχέση με τον τουρισμό, β) την υποβολή προτάσεων στους συναρμόδιους Υπουργούς με σκοπό το συντονισμό των δράσεων και την εναρμόνιση των πολιτικών που επηρεάζουν τον τουρισμό, γ) τη συγκρότηση Επιτροπής με έργο την ανάδειξη και την εξέταση των προβλημάτων που επηρεάζουν αρνητικά τον τουρισμό, σε τοπικό και νομαρχιακό επίπεδο, την επισήμανση των αιτίων που τα προκαλούν και τον προτεινόμενο τρόπο αντιμετώπισης τους, δ) τη συγκρότηση επιτροπών με αντικείμενο την εξέταση θεμάτων τουριστικής πολιτικής και ανάπτυξης και την υποβολή προτάσεων στους συναρμόδιους Υπουργούς, με σκοπό το συντονισμό των δράσεων και την εναρμόνιση των πολιτικών που επηρεάζουν τον τουρισμό.

2. Πρωτοβάθμια τοπική αυτοδιοίκηση και τουριστική ανάπτυξη στην Ελλάδα

Με στόχο την αειφόρο ανάπτυξη του τουρισμού τα κράτη αναπτύσσουν διάφορες πολιτικές (Lane, 1993; Weiler & Hall, 1992). Οι πολιτικές αυτές προσεγγίζουν την τουριστική ανάπτυξη ως οικολογικά αποδεκτή, οικονομικά βιώσιμη και κοινωνικά και ηθικά δίκαιη για τις τοπικές κοινωνίες (European Tourism Forum, 2002:2). Με αυτό τον τρόπο ο τουρισμός γίνεται μέρος του φυσικού, πολιτιστικού και ανθρώπινου περιβάλλοντος, με σεβασμό στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του τόπου υποδοχής. Καθώς ο τουριστικός τομέας έχει καθοριστική συμβολή στην εθνική οικονομία, η αειφόρος τουριστική ανάπτυξη μπορεί να επιτευχθεί μέσα από τον εναλλακτικό τουρισμό που βασίζεται στην ορθολογική αξιοποίηση και προστασία του φυσικού και πολιτισμικού περιβάλλοντος (UNEP, 2000: 185–195). Η βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη επιτυγχάνεται με την εναρμόνιση

¹ Με τον όρο υποδομές νοούνται τα μέσα πρόσβασης, η διατήρηση των φυσικών πόρων, η κατασκευή των κοινώς προσβάσιμων χώρων του δομημένου περιβάλλοντος, η παροχή των τουριστικών εγκαταστάσεων (π.χ. μαρίνες) και των υπηρεσιών κοινής ωφελείας από τα οποία εξαρτάται η τουριστική βιομηχανία.

² Ν. 3270/2004 (ΦΕΚ 187/Α) «Αρμοδιότητες του Υπουργείου Τουριστικής Ανάπτυξης και θέματα τουρισμού»

ΠΔ. 186/2009 (ΦΕΚ 213/Α) «Συγχώνευση Υπουργείων Πολιτισμού και Τουριστικής Ανάπτυξης»

και ΠΔ 15/2010 (ΦΕΚ 35/Α) «Σύσταση Γενικής Γραμματείας Τουρισμού στο Υπουργείο Πολιτισμού και Τουρισμού»

του περιβάλλοντος και των τουριστικών δραστηριοτήτων (Eccles & Costa, 1998:5; UN, 1999:3).

Στην επίτευξη αυτού του στόχου καταλυτικό ρόλο έχουν οι τοπικές κοινωνίες, όπως εκφράζονται μέσα από το θεσμό της τοπικής αυτοδιοίκησης. Οι τοπικές κοινωνίες είναι αυτές που θα αναλάβουν δράσεις για να πραγματοποιήσουν τις εθνικές και περιφερειακές στρατηγικές για την περιφερειακή ανάπτυξη (UN, 1999:2-3). Κάθε οργανισμός τοπικής αυτοδιοίκησης γνωρίζει καλύτερα τα προβλήματα της περιοχής του και κατανοεί τις ανάγκες και τις προσδοκίες³ του τοπικού πληθυσμού (Middleton & Hawkins, 2004:82).

Η τοπική αυτοδιοίκηση αποτελεί θεμελιώδη θεσμό για την ελληνική δημοκρατία. Από τη σύσταση του ελληνικού κράτους, αναγνωρίστηκε ο σημαντικός ρόλος της τοπικής αυτοδιοίκησης όταν τέθηκε σε ισχύ το Β.Δ. της 27-12-1833 «περί συστάσεως των Δήμων». Ο πρώτος ουσιαστικά Δημοτικός και Κοινοτικός Κώδικας θεσπίστηκε με το Ν. 1065/1980 (ΦΕΚ 168/Α) και ακολούθησαν τρεις κωδικοποιήσεις [ΠΔ 75/1985 (ΦΕΚ 27/Α), Π.Δ. 323/1989 (ΦΕΚ 146/Α) και Π.Δ. 419/1995 (ΦΕΚ 231/Α)].

Σύμφωνα με τον Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων, Ν. 3463/2006 (ΦΕΚ 114/Α) άρθρο 1, η τοπική αυτοδιοίκηση, ως έκφραση της λαϊκής κυριαρχίας, αποτελεί θεμελιώδη θεσμό του δημόσιου βίου των Ελλήνων, όπως αυτός κατοχυρώνεται από τις διατάξεις του άρθρου 102 του Συντάγματος και του Ευρωπαϊκού Χάρτη Τοπικής Αυτονομίας⁴. Σύμφωνα με το άρθρο 102 του Συντάγματος 1975 όπως αυτό αντικαταστάθηκε με τις αναθεωρήσεις του 1986/2001/2008, η διοίκηση των τοπικών υποθέσεων ανήκει στους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης πρώτου και δεύτερου βαθμού (Μυλωνόπουλος, 2001:19). Για τη διοίκηση των τοπικών υποθέσεων το τεκμήριο αρμοδιότητας συντρέχει υπέρ των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης.

Ο Κώδικας Δήμων και Κοινοτήτων αναθέτει στους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης πρώτου βαθμού αρμοδιότητες που αφορούν τόσο τη διοίκηση τοπικών υποθέσεων όσο και τη διοίκηση υποθέσεων που εντάσσονται στη σφαίρα κρατικών αρμοδιοτήτων σε τοπικό επίπεδο, των οποίων όμως η άσκηση έχει ανατεθεί από το κράτος στους δήμους και τις κοινότητες (Αιτιολογική Έκθεση, 2006:11). Οι αρμοδιότητες των δήμων και κοινοτήτων κατανέμονται σε επτά τομείς α) ανάπτυξη, β) περιβάλλον, γ) ποιότητα ζωής, δ) απασχόληση, ε) κοινωνική προστασία και αλληλεγγύη, στ) παιδεία, πολιτισμός και αθλητισμός και ζ) πολιτική προστασία. Στους τομείς αυτούς οι πρωτοβάθμιοι Ο.Τ.Α. καλούνται να αναπτύξουν τη δράση τους.

Οι δημοτικές και κοινοτικές αρχές διευθύνουν και ρυθμίζουν όλες τις τοπικές υποθέσεις, σύμφωνα με τις αρχές της επικουρικότητας και της εγγύτητας, με στόχο την προστασία, την ανάπτυξη και τη συνεχή βελτίωση των συμφερόντων και της ποιότητας ζωής της τοπικής κοινωνίας.

Στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων αυτών, που θέτει το άρθρο 75 του Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων, περιλαμβάνεται και ο τομέας της τουριστικής ανάπτυξης. Οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης (Ο.Τ.Α.) πρώτου βαθμού (δήμοι και κοινότητες) έχουν την αρμοδιότητα να εκπονούν, να υλοποιούν και να συμμετέχουν σε προγράμματα για την τουριστική ανάπτυξη των περιοχών τους. Ιδιαίτερα δύνανται να προωθούν την ανάπτυξη του εναλλακτικού τουρισμού και να δημιουργούν θέρετρα και άλλες εγκαταστάσεις αναψυχής και διακοπών. Επιπρόσθετα, στο πλαίσιο των

³ οι τοπικές αρχές στις πιο ανεπτυγμένες χώρες της Μεσογείου ξεχωρίζουν τα είδη του τουρισμού που επιθυμούν για τον τόπο τους και αναλαμβάνουν προτοβουλίες για να διαφοροποιήσουν τη φύση και το είδος του τουρισμού που προωθούν.

⁴ κυρώθηκε με το Ν. 1850/1989 (ΦΕΚ 144/Α).

αρμοδιοτήτων αυτών εντάσσεται η προστασία, η αξιοποίηση και η εκμετάλλευση των τοπικών φυσικών πόρων και περιοχών καθώς και των ιαματικών πηγών.

Επίσης οι δήμοι και οι κοινότητες ασκούν, σε τοπικό επίπεδο, αρμοδιότητες κρατικού χαρακτήρα, οι οποίες τους έχουν ανατεθεί για την καλύτερη εξυπηρέτηση των πολιτών. Ανάμεσα σ' αυτές είναι ο έλεγχος της τήρησης της τουριστικής νομοθεσίας από τις επιχειρήσεις τουριστικού ενδιαφέροντος, σύμφωνα με τις ειδικότερες νομοθετικές προβλέψεις.

Επίσης οι δημοτικές και κοινοτικές αρχές οφείλουν να καθορίζουν με κανόνες τους όρους και τις προϋποθέσεις λειτουργίας των θέρετρων, των κατασκηνώσεων, των τουριστικών εγκαταστάσεων και των καταστημάτων και επιχειρήσεων παροχής ψυχαγωγίας.

Ο Δημοτικός και Κοινοτικός Κώδικας κατανοώντας τη σημασία του τουρισμού για την τοπική ανάπτυξη δίνει έμφαση στην τοπική τουριστική ανάπτυξη και θεσπίζει ειδικό νομικό πλαίσιο. Με ειδικές διατάξεις που διακρίνονται για τη σαφήνειά τους εμπλουτίζει τις αρμοδιότητες των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης πρώτου βαθμού με την παροχή της δυνατότητας εκπόνησης, πραγματοποίησης και συμμετοχής σε προγράμματα για την τουριστική ανάπτυξη των περιοχών τους και προώθησης των εναλλακτικών μορφών τουρισμού και της δημιουργίας θέρετρων και άλλων εγκαταστάσεων αναψυχής και διακοπών. Τονίζεται ιδιαίτερα η προώθηση του εναλλακτικού τουρισμού που απηχεί τις σύγχρονες κοινωνικο-οικονομικές, πολιτισμικές και περιβαλλοντικές αντιλήψεις για την αειφόρο τουριστική ανάπτυξη. Ο Δημοτικός και Κοινοτικός Κώδικας παρέχει τη δυνατότητα στις δημοτικές και κοινοτικές αρχές να εκδίδουν τοπικές κανονιστικές αποφάσεις με τις οποίες να θέτουν κανόνες για την προστασία του φυσικού και πολιτισμικού περιβάλλοντος και των κατοίκων σε τουριστικές περιοχές και ιδιαίτερα κατά την τουριστική περίοδο.

3.Μελέτη περίπτωσης παράκτιου Δήμου. Ο Δήμος του Portsmouth⁵

Ο Δήμος του Portsmouth είναι παράκτιος Δήμος στη νότια ακτή της Αγγλίας. Επιλέχθηκε ως μελέτη περίπτωσης καθώς πέτυχε την τουριστική του ανάπτυξη μέσω της αξιοποίησης του φυσικού και πολιτισμικού του περιβάλλοντος. Ειδικότερα, ο Δήμος διαμορφώνοντας την κατάλληλη τουριστική πολιτική και αναλαμβάνοντας τις συνακόλουθες δράσεις αξιοποίησε τη γεωγραφική θέση-παράκτια περιοχή με την πλούσια ναυτική ιστορία του και ανέδειξε την περιοχή σε σημαντικό τουριστικό προορισμό που βασίζεται στο ναυτικό πολιτιστικό τουρισμό ως ιδιαίτερη μορφή εναλλακτικού τουρισμού. Ο Δήμος αυτός θα μπορούσε να αποτελέσει παράδειγμα για την ανάπτυξη του ναυτικού πολιτιστικού τουρισμού σε πολλές παράκτιες και νησιωτικές περιοχές της Ελλάδας.

3.1. Το φυσικό και πολιτισμικό περιβάλλον

Το Portsmouth είναι πόλη στην επαρχία Hampshire στη νότια ακτή της Αγγλίας. Οι κάτοικοί του αναφέρονται σ' αυτό με την ονομασία Pompey. Η διοικητική μονάδα έχει πληθυσμό 197.700 κατοίκους, ενώ η ευρύτερη περιοχή έχει συνολικά 442.252 κατοίκους.

Το Portsmouth ιδρύθηκε το 1180 από τον Jean de Gisor. Οι πρώτες λιμενικές εγκαταστάσεις κατασκευάστηκαν από τον William του Wrotham το 1212 και από τότε το Portsmouth αναγνωρίστηκε ως βάση του Βασιλικού Ναυτικού. Η πόλη, λόγω της ναυτικής βάσης αποτελούσε μόνιμη απειλή για τους Γάλλους δέχθηκε πολλές

⁵ Τα στοιχεία για την πόλη του Portsmouth τον τουρισμό και τη δράση της τοπικής αρχής προέρχονται από επιτόπια έρευνα, συνεντεύξεις με αρμοδίους εκπροσώπους (Drusilla Moody /Tourism, Visitor Services and Events Manager Cultural Services Portsmouth City Council) της τοπικής αρχής και στοιχεία του δήμου. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο ερευνητικού προγράμματος του Τ.Ε.Ι. Πειραιά με θέμα «Ο ρόλος της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στην τουριστική ανάπτυξη».

επιθέσεις τα έτη 1369, 1377 και 1380. Για να αντιμετωπίσει τον κίνδυνο ο Ερρίκος V κατασκεύασε μόνιμες οχυρώσεις στην πόλη. Το 1418 ξεκίνησε η κατασκευή του ξύλινου κυκλικού πύργου στην είσοδο του λιμανιού που ολοκληρώθηκε το 1426. Οι οχυρώσεις ανακατασκευάστηκαν από τον Ερρίκο VIII με πέτρα. Ο ίδιος το 1527 κατασκεύασε και το κάστρο Southsea το οποίο επίσης διατηρείται μέχρι σήμερα και αποτελεί σημαντικό πόλο έλξης των επισκεπτών. Με τα χρόνια οι οχυρώσεις του Πόρτσμουθ επεκτάθηκαν και βελτιώθηκαν από άλλους μονάρχες, και σήμερα οι περισσότερες από αυτές έχουν πλέον μετατραπεί σε τουριστικά αξιοθέατα (Portsmouth City Council).

Η παλιά πόλη του Portsmouth βομβαρδίστηκε κατά τη διάρκεια του Β Παγκοσμίου Πολέμου, με αποτέλεσμα να καταστραφούν πολλές κατοικίες. Η περιοχή στην παραλία του Southsea και του λιμανιού του Portsmouth ήταν σημεία επιβίβασης για την απόβαση των συμμάχων στη Νορμανδία την περίφημη D-Day, στις 6 Ιουνίου 1944. Το Southwick House, στα βόρεια του Πόρτσμουθ, είχε επιλεγεί ως έδρα για τον Ανώτατο Συμμαχικό Διοικητή, των ΗΠΑ στρατηγό Dwight D. Eisenhower, κατά τη διάρκεια της D-Day. Σήμερα η περιοχή αυτή έχει αξιοποιηθεί πολιτισμικά με την λειτουργία μουσειακών χώρων.

Μετά τον πόλεμο, ένα μεγάλο μέρος των κατοικιών της παλιάς πόλης που είχαν καταστραφεί κατεδαφίστηκαν σε μια προσπάθεια να βελτιωθεί η ποιότητα ζωής των κατοίκων. Οι κάτοικοι μεταφέρθηκαν έξω από το κέντρο της πόλης σε νέους οικισμούς, όπως στο Paulsgrove και στο Leigh Park. Η ανάπλαση της πόλης μετά τον πόλεμο συνεχίστηκε με την κατασκευή εμπορικών κέντρων όπως το Tricorn. Πιο πρόσφατα, ένα νέο κύμα της ανάπλασης έχει οδηγήσει σε ανανέωση των υποβαθμισμένων βιομηχανικών χώρων, καθώς και στην κατασκευή του Spinnaker Tower. Η περιοχή αυτή, σταδιακά αναδεικνύεται σε σημαντικό εμπορικό κέντρο, κέντρο αναψυχής και επίκεντρο της τουριστικής κίνησης.

Κατά την τελευταία δεκαετία ο αριθμός των καταστημάτων στο Πόρτσμουθ έχει αυξηθεί σημαντικά. Η πόλη συνδέεται με το οδικό, σιδηροδρομικό και θαλάσσιο δίκτυο της χώρας. Στο κέντρο της πόλης, υπάρχουν εμπορικά καταστήματα και από τη δεκαετία του 1980 λειτουργεί μεγάλο εμπορικό κέντρο το Cascades Shopping Center, όπου υπάρχουν περισσότερα από 100 καταστήματα. Πρόσφατες αναπλάσεις δημιούργησαν νέες εμπορικές περιοχές όπως η αγορά/ εμπορικό κέντρο στην περιοχή Gunwharf Quays, όπου λειτουργούν καταστήματα ένδυσης και υπόδησης, επιχειρήσεις επισιτισμού και χώροι αναψυχής. Σε μικρή απόσταση υπάρχουν οι εγκαταστάσεις του ναυτικού μουσείου που αποτελεί και την κινητήρια δύναμη του τουρισμού για την περιοχή. Μεγάλες εμπορικές περιοχές αποτελούν και το Ocean Retail Park, στο βόρειο-ανατολική πλευρά του Portsea και το εμπορικό κέντρο Bridge (11.043 τ.μ.) που χτίστηκε το 1988. Υπάρχουν επίσης πολλές μικρότερες εμπορικές περιοχές σε όλη την πόλη.

Τα περισσότερα αξιοθέατα του Portsmouth έχουν σχέση με την πλούσια ναυτική του ιστορία (Μυλωνόπουλος & Μοίρα, 2005:86-87). Τα κυριότερα είναι τα ιστορικά ναυπηγεία (Historic Dockyard) και το ναυτικό μουσείο, το ιστορικό πλοίο HMS Victory, το ιστορικό πλοίο HMS Warrior⁶ που ήταν η ναυαρχίδα του Ερρίκου VIII (Whitlock and Pearce), το Mary Rose που ανελκύστηκε από το βυθό της θάλασσας το 1982, το Βασιλικό Ναυτικό Μουσείο (Royal Naval Museum). Το λιμάνι-μουσείο συχνά φιλοξενεί ιστορικά πλοία κατά τη διάρκεια των αγώνων Tall

⁶ Το πλοίο Victory κατασκευάστηκε το 1778 και υπήρξε η ναυαρχίδα των Αγγλων κατά τη διάρκεια της ναυμαχίας στο Τραφάλγκαρ το 1805. Πάνω σ' αυτό σκοτώθηκε κατά τη διάρκεια της ναυμαχίας ο Ναύαρχος Νέλσον. Το πλοίο Warrior κατασκευάστηκε την περίοδο της όξυνσης των Αγγλο-γαλλικών σχέσεων προκειμένου να υπογραμμίσει την Βρετανική ισχύ. Ουδέποτε όμως έλαβε μέρος σε ναυμαχία.

Ships Race. Το ναυτικό μουσείο και οι αγώνες προσελκύουν πλήθος επισκεπτών και αποτελούν μαζί με την ευρύτερη περιοχή του ναυτικού μουσείου εστία κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης της περιοχής (Μοίρα, 2006:6; Mylonopoulos – Moira – Parthenis, 2009:168-177). Επίσης το ενδιαφέρον των τουριστών προσελκύουν οι οχυρώσεις στο λόφο του Portsmouth, το οχυρό Nelson (Fort Nelson) που στεγάζει το μουσείο όπλων (Royal Armouries museum), το κάστρο-μουσείο Southsea από την εποχή των Τυδώρ, οι οχυρώσεις στον κυκλικό πύργο, το Βασιλικό Ναυτικό Μουσείο, κ.ά.

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ 1. Το πλοίο Warrior, αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα ιστορικά πλοία-μουσεία του ναυτικού μουσείου του Portsmouth.

Σημαντικό αξιοθέατο είναι ο πύργος Spinnaker (με ύψος 170 μ.), στο Gunwharf Quays που ολοκληρώθηκε το 2005. Ο πύργος κατασκευάστηκε από το Δήμο και έχει μορφή ιστιοφόρου αναδεικνύοντας την ναυτική παράδοση της πόλης. Κατασκευάστηκε με σκοπό να αποτελέσει το επίκεντρο της ψυχαγωγικής και πολιτιστικής δραστηριότητας της παράκτιας ζώνης. Από τον πρώτο χρόνο της λειτουργίας του δέχθηκε 600.000 επισκέπτες.

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ 2. Ο πύργος Spinnaker, από όπου ο επισκέπτης μπορεί να απολαύσει πανοραμική θέα του λιμένα.

Άλλα αξιοθέατα είναι το σπίτι του διάσημου συγγραφέα Κάρολου Ντίκενς, το Ενυδρείο, το μουσείο Φυσικής Ιστορίας (Cumberland House) ο προβλήτας Clarence Pier όπου λειτουργεί πάρκο αναψυχής. Σημαντικές είναι και οι εκκλησίες και οι ναοί της πόλης. Ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι υπάρχουν δύο Καθεδρικοί ναοί, ο Ρωμαιοκαθολικός Καθεδρικός του Αγίου Ιωάννη του Ευαγγελιστή στο Portsea και ο Αγγλικανικός Καθεδρικός του Αγίου Θωμά στην παλιά πόλη του Portsmouth.

Η τουριστική κίνηση της πόλης εξυπηρετείται από το οδικό, σιδηροδρομικό και θαλάσσιο δίκτυο. Ο επιβατικός σταθμός του λιμένα του Portsmouth λειτουργήσε το 1976 και από τότε αποτελεί σημαντική πηγή ανάπτυξης της πόλης. Αποτελεί το 2^ο σε κίνηση λιμάνι της Μ. Βρετανίας και το κύριο λιμάνι στο δυτικό κανάλι. Η διαχείριση του εμπορικού λιμανιού ανήκει στο Δημοτικό Συμβούλιο της πόλης, το οποίο έχει πραγματοποιήσει σημαντικές επενδύσεις ανάπλασης και βελτίωσης των υποδομών του (Portsmouth Port Statistics, 2009). Μέσω του λιμένα η πόλη συνδέεται με το νησί Wight. Λειτουργεί επίσης σύνδεση με Hovercraft. Ο εμπορικός σταθμός επιτρέπει τη σύνδεση με τα νησιά Channel και το Jersey. Υπάρχει επίσης επιβατική κίνηση μεταξύ Portsmouth, Caen, St Malo. Σύνδεση υπάρχει και με την Ισπανία (Bilbao).

3.2. Δράσεις για τον Τουρισμό από το Δήμο του Portsmouth

Η πόλη διοικείται από το Δημοτικό Συμβούλιο. Ο πρώτος καταστατικός χάρτης της πόλης ψηφίσθηκε το 1194. Το 1904 τα όρια του Portsmouth επεκτάθηκαν και περιέλαβαν ολόκληρο το νησί Portsea. Αργότερα το 1920 και το 1932 τα όρια του Δήμου επεκτάθηκαν και περιέλαβαν και περιοχές του ηπειρωτικού εδάφους. Μέχρι την 1 Απριλίου 1997 ήταν μια μη μητροπολιτική περιοχή του Hampshire. Σήμερα το Portsmouth παραμένει τμήμα της κομητείας του Hampshire. Η πόλη χωρίζεται σε δύο βουλευτικές εκλογικές περιφέρειες, του Νότιου Portsmouth και του Βόρειου Portsmouth, που εκπροσωπούνται στη Βουλή των Κοινοτήτων από ένα μέλος του Κοινοβουλίου. Το δημοτικό συμβούλιο αποτελείται από 42 συμβούλους.

Στο Δημοτικό Συμβούλιο της πόλης ανήκει και η διαχείριση του εμπορικού λιμανιού το οποίο έχει πραγματοποιήσει σημαντικές επενδύσεις ανάπλασης και βελτίωσης των υποδομών του (Portsmouth Port Statistics, 2009). Διοικείται από τον εκτελεστικό υπεύθυνο για το σχεδιασμό, την ανάπλαση και την οικονομική ανάπτυξη (Portsmouth Commercial Port, 2008:3).

Από το 1982 η δημοτική αρχή υιοθέτησε μια θετική και πετυχημένη στρατηγική για την προώθηση του τουρισμού με σκοπό την οικονομική ανάπτυξη και την αύξηση των θέσεων εργασίας. Έτσι δόθηκε προτεραιότητα στη διατήρηση ιστορικών κτιρίων, στη βελτίωση των υποδομών και του περιβάλλοντος, στη διατήρηση και αύξηση των πολιτιστικών δράσεων και στην αύξηση των ελκτικών πόρων της πόλης (όπως η κατασκευή του πύργου Spinnaker). Η προώθηση αυτή βελτίωσε την «εικόνα» της πόλης και οδήγησε στην αύξηση των επενδύσεων (Portsmouth City Local Plan, 2005:2)

Αναπτύχθηκαν δράσεις όπως το «Πρόγραμμα Δράσης για τον Τουρισμό» Tourism Development Action Programme και το πρόγραμμα «περιοχές προτεραιότητας για τον Τουρισμό» Tourism Priority Areas, που ενίσχυσαν την εμπειρία των επισκεπτών της περιοχής.

Οι πολιτικές που ακολουθήθηκαν είχαν ως στόχο:

- 1) να μετατραπεί η πόλη σε κύριο τουριστικό πόλο έλξης και ιδιαίτερα ως διεθνές κέντρο για τη ναυτική κληρονομιά, και
- 2) να διατηρηθεί και να τονωθεί η ελκυστικότητα της πόλης ως σημαντικός πόλος για τουρίστες και επισκέπτες.

Η δημοτική αρχή διενεργεί κάθε χρόνο έρευνα για τον τουρισμό. Διανέμονται ερωτηματολόγια σε επισκέπτες κάθε χρόνο (Ιούλιο-Σεπτέμβριο) σε πέντε περιοχές στο Southsea, στην παλιά πόλη και στο κέντρο της πόλης.

Ο Δήμος λειτουργεί σε πολλά σημεία της πόλης γραφεία πληροφοριών για τους επισκέπτες. Μέσω των γραφείων αυτών διανέμονται ενημερωτικά έντυπα, χάρτες και γενικά παρέχονται πληροφορίες για τα δρώμενα στην πόλη. Επίσης υπάρχει δυνατότητα πραγματοποίησης κρατήσεων και εκδόσεων εισιτηρίων για μουσεία, θέατρα, παραστάσεις και άλλα αξιοθέατα της πόλης.

Ο Δήμος στοχεύει στην καθιέρωση του Portsmouth ως «την αρχαιότερη πόλη-λιμάνι» με μοναδική ναυτιλιακή κληρονομιά, αλλά και ως μοναδικό τόπο για κατοικία, εργασία και επίσκεψη. Έτσι ο στρατηγικός σχεδιασμός του Δήμου επικεντρώνεται στην ανάπτυξη του θαλάσσιου μέτωπου, με πολιτικές ανάπλασης, αναγέννησης και τουριστικής ανάπτυξης (Portsmouth City Council, 2009).

Σύμφωνα με το στρατηγικό σχέδιο το θαλάσσιο μέτωπο:

- ◆ Ανήκει σε όλους τους κατοίκους της πόλης
- ◆ Αναπτύσσεται ως πόλος έλξης επισκεπτών από άλλες πόλεις
- ◆ Αποτελεί επίκεντρο της κοινωνικής ζωής
- ◆ Αποτελεί μέρος δραστηριοτήτων αλλά και τόπο ηρεμίας και απόλαυσης
- ◆ Χρησιμοποιείται κυρίως από άτομα στον ελεύθερο χρόνο τους.
- ◆ Είναι χώρος για πραγματοποίηση εκδηλώσεων για την ψυχαγωγία των πολιτών & των επισκεπτών.

Οι βασικές αρχές της στρατηγικής της δημοτικής αρχής αναφέρονται (Portsmouth City Council, 2009: 5):

1. Στην ισότητα και στην ενίσχυση της ευκολίας πρόσβασης στο θαλάσσιο μέτωπο.
2. Στη δημιουργία χώρων, τόπων και ευκαιριών για όλες τις γενιές ώστε να απολαύσουν τη θάλασσα.
3. Στην παροχή δυνατότητας σε όλους ώστε να απολαμβάνουν την θάλασσα χωρίς υψηλό κόστος και χωρίς περιορισμούς και απαγορεύσεις.
4. Στη δημιουργία ενός αισθήματος ασφάλειας.
5. Στη επέκταση και στη βελτίωση των ευκαιριών ανάπαυσης και αναψυχής στην παραλία και στο θαλάσσιο χώρο.
6. Στην επέκταση της χρήσης της παραλίας το βράδυ και κατά τη διάρκεια του χειμώνα.
7. Στην επίτευξη υψηλής ποιότητας παρεχομένων υπηρεσιών.

Σε πρόσφατη έκθεση σχετικά με την παράκτια ζώνη και τα πραγματοποιούμενα βελτιωτικά έργα που υποβλήθηκε στον εκτελεστικό υπεύθυνο για τον Πολιτισμό και την Αναψυχή αναφέρεται η πρόοδος των πραγματοποιούμενων έργων. Αυτά αφορούν την ολοκληρωμένη διαχείριση, τα θαλάσσια έργα, τη χρήση γης (πολιτικές σχεδιασμού), τα κτίρια (υφιστάμενα και προτεινόμενα για κατασκευή), καταστήματα catering, έργα για δραστηριότητες ψυχαγωγίας και αναψυχής, αξιοθέατα και εκδηλώσεις, εναρμόνιση με τη γενικότερη ανάπτυξη της πόλης, πραγματοποίηση πολιτιστικών εκδηλώσεων, ασφάλεια, δημιουργία ποδηλατοδρόμων, ανάπτυξη δημόσιων συγκοινωνιών, ανάπτυξη/βελτίωση χώρων και υπηρεσιών στάθμευσης, δημιουργία χώρων υγιεινής, μακροχρόνια συντήρηση χώρων, κτιρίων, μνημείων, ανοιχτοί χώροι, συντήρηση και αξιοποίηση μνημείων, καλή σήμανση χώρων.

Ειδικότερα για τη διαχείριση της παραλιακής ζώνης διορίστηκε *Διαχειριστής* (Portsmouth City Council, 2009:4) στις 10 Φεβρουαρίου 2009, με συγκεκριμένα καθήκοντα και αρμοδιότητες. Έργο του είναι η ανάπτυξη και αξιοποίηση της περιοχής μέσω του συντονισμού των δράσεων των φορέων του ιδιωτικού και του δημόσιου τομέα.

Επίσης υλοποιείται τριετές πρόγραμμα για την ανάπτυξη της θαλάσσιας ζώνης που χρηματοδοτείται με 15 εκατ. λίρες ετησίως. Τα χρήματα αυτά χορηγούνται στις τοπικές αρχές ώστε να επενδύσουν στις τέχνες, σε πολιτιστικά δρώμενα και σε έργα πολιτισμού, ώστε να υπάρξει πολιτιστική αναγέννηση, οικονομική και τουριστική ανάπτυξη. Το πρόγραμμα είναι τριετές (2008-2011) υλοποιείται από την Επιτροπή για την Αρχιτεκτονική και το Δομημένο Περιβάλλον και προβλέπει συνεργασία με το Συμβούλιο Τεχνών της Αγγλίας, φορείς πολιτισμού, μουσεία, βιβλιοθήκες, δημόσια αρχεία και οργανισμούς περιφερειακής ανάπτυξης.

Στο πλαίσιο του προγράμματος, το Δημοτικό Συμβούλιο υπέβαλε σχέδιο κόστους £30,000 με τίτλο «Η παραλία στους πολίτες». Ο σκοπός του είναι η οργανική σύνδεση της πόλης με το θαλάσσιο χώρο μέσα από ένα σύστημα από μονοπάτια, κιόσκια, ανοιχτούς δημόσιους χώρους, χώρους τέχνης και πολιτισμού.

Ένα επίσης σημαντικό πρόγραμμα προτάθηκε σε συνεργασία με το Πανεπιστήμιο του Portsmouth με κόστος £500,000 - £1.000.000 με σκοπό την ανάπτυξη και σύνδεση της θαλάσσιας ζώνης με το εμπορικό κέντρο, μέσω μονοπατιών.

Εκτός από το διαχειριστή της παράκτιας ζώνης, έχουν διοριστεί διαχειριστές για θέματα Πολιτισμού (τέχνες, μουσεία, πάρκα, αναψυχή, τουρισμό, υπηρεσίες επισκεπτών, διαχείριση εκδηλώσεων), για θέματα ανάπτυξης εμπορίου, μεταφορών, στάθμευσης, καθαριότητας της πόλης, και για θέματα περιβαλλοντικής προστασίας και κατοικίας (Portsmouth City Council, 2009: 9-10).

3.3. Συμπεράσματα

Σύμφωνα με τα παραπάνω στοιχεία μπορούμε να καταλήξουμε στα ακόλουθα συμπεράσματα:

1. Η θάλασσα αποτελεί πολύτιμο κεφάλαιο της πόλης του Portsmouth τόσο για τους επισκέπτες όσο και για τους κατοίκους της πόλης. Έχοντας γίνει αυτό αντιληπτό, η δημοτική αρχή εφαρμόζει στοχευμένη στρατηγική για την ανάπτυξη της παράκτιας ζώνης.
2. Για την υλοποίηση του στόχου αυτού έχουν κινητοποιηθεί οι φορείς της πόλης τόσο του ιδιωτικού όσο και του δημόσιου τομέα υπό τον συντονισμό εξειδικευμένου προσώπου.
3. Ειδική μέριμνα έχει δοθεί για την αξιοποίηση και των μνημείων πολιτισμού και γενικότερα για την ανάδειξη της τέχνης και του πολιτισμού.

Η δημοτική αρχή του Portsmouth αντιλαμβάνεται την σημασία της ναυτικής παράδοσης και κληρονομιάς για την τουριστική και γενικότερη οικονομική ανάπτυξη της πόλης έχει προβεί σε ενέργειες και δράσεις για την αξιοποίηση και προβολή τους, με αποτέλεσμα την ανάπτυξη του ναυτιλιακού-πολιτιστικού τουρισμού.

4. Επίλογος

Η Ελλάδα, μία κατ' εξοχήν ναυτική χώρα, με σπουδαία ναυτική παράδοση και ναυτική ιστορία, διαθέτει τις προϋποθέσεις για ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς που πηγάζει από ναυτιλιακές δραστηριότητες, που συνδέονται με το φυσικό, κοινωνικό και ιστορικό περιβάλλον. Ο Κώδικας Δήμων και Κοινοτήτων

θέτει το κατάλληλο θεσμικό πλαίσιο ώστε οι Δήμοι να διαμορφώσουν τουριστική πολιτική και να αναπτύξουν τις κατάλληλες δράσεις για την τουριστική ανάπτυξη των περιοχών τους. Ειδικότερα οι παράκτιοι και νησιωτικοί δήμοι της χώρας μπορούν, ακολουθώντας το παράδειγμα της δημοτικής αρχής του Portsmouth, να αξιοποιήσουν τη γεωγραφική τους θέση και τη ναυτική τους παράδοση για την ανάπτυξη του ναυτιλιακού-πολιτιστικού τουρισμού. Στην επίτευξη του στόχου αυτού πρωταγωνιστικό ρόλο αναλαμβάνουν όσοι στελεχώνουν τις δημοτικές αρχές και ιδιαίτερα οι δημοτικοί άρχοντες. Απαραίτητη όμως είναι η παράλληλη ενεργοποίηση των τοπικών φορέων του τουρισμού τόσο του ιδιωτικού, όσο και του δημόσιου τομέα. Με αυτό τον τρόπο είναι δυνατόν να δημιουργηθεί η ναυτιλιακή πολιτιστική εικόνα των περιφερειών της χώρας, την οποία η επιχειρηματικότητα μπορεί να αξιοποιήσει για την προσέλκυση τουριστών.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Dosswell, R. (2002). *Τουρισμός. Ο ρόλος του αποτελεσματικού μανάτζμεντ*, εκδ. Κριτική.
2. Eccles, G. – Costa, J. (1998). «Perspectives on Tourism Development», *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, Vol. 8, No. 7.
3. European Tourism Forum (2002). *Agenda 21, Sustainability In the European Tourism Sector*, Discussion Document, Brussels, 10 th December.
4. Lane, B. (1993). *Tourism Strategies and Rural Development: A Review for the O.E.C.D.*, Bristol, University of Bristol.
5. Lickorich, L.J. – Jenkins, C.L. (2004). *Μια εισαγωγή στον τουρισμό*, εκδ. Κριτική.
6. Middleton, V. – Hawkins, R. (2004). *Τουριστικό Μάρκετινγκ*, εκδ. Κριτική.
7. Mylonopoulos, D. – Moira, P. – Parthenis, Sp. (2009). “Representations of Naval Cultural Tourism in Greece” 10th International World Cultural Tourism Conference 2009, 13th – 15th November 2009, Bangkok, Thailand, In Conference proceedings, pp. 168-177
8. Portsmouth City Council (2009). Economic Development, Culture & Leisure Scrutiny Panel, Review of Portsmouth City Council’s Seafront Strategy
9. Portsmouth City Council, In <http://www.portsmouth.gov.uk/yourcouncil/6408.html>, πρόσβαση την 21/11/2009
10. Portsmouth City Local Plan: First Review 2001-2011 (2005), *Topic Paper 2: Tourism*.
11. Portsmouth Commercial Port, Port Statistics (2008).
12. Portsmouth News, 6/7/2007
13. Portsmouth Port Statistics, In <http://www.portsmouth.gov.uk/yourcouncil/1528.html>, πρόσβαση την 21/11/2009
14. UNEP (2000). *Report of the Fifth Meeting of the Conference of the Parties to the Convention on Biological Diversity*. Nairobi, 15–26 May 2000. UNEP/CBD/COP/5/23/185–195. Paris.
15. United Nations/Department of Economic and Social Affairs, International Council on Local Environmental Initiatives (1999). *Tourism and Sustainable Development. Sustainable Tourism: A Local Authority Perspective*, Background Paper # 3, Commission on Sustainable Development, Seventh Session, 19-30 April 1999, New York
16. Weiler, B. – Hall, M.C. (1992). *Special Interest Tourism*, Belhaven Press, London.
17. Whitlock, P. and Pearce, W., *H.M.S. Victory and Admiral Lord Nelson*, Portsmouth Royal Naval Museum. Portsmouth.
18. Ατιολογική Έκθεση στο Σχέδιο Νόμου «Κύρωση του Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων», 2006
19. και ΠΔ 15/2010 (ΦΕΚ 35/Α) «Σύσταση Γενικής Γραμματείας Τουρισμού στο Υπουργείο Πολιτισμού και Τουρισμού»
20. Μοίρα, Π. (2006). «Η αξιοποίηση του πολιτισμικού παράγοντα στην ανάπτυξη του θαλάσσιου αθλητικού τουρισμού», εισήγηση στα πρακτικά του 2ου Διεθνούς Συνεδρίου Αθλητικού Τουρισμού «*BE ACTIVE IN TOYRISM*», Θεσσαλονίκη, 17-18 Νοεμβρίου 2006, σελ. 6 και
21. Μυλωνόπουλος, Δ. – Μοίρα, Π. (2005). *Θαλάσσιος Τουρισμός*, εκδ. Interbooks, Αθήνα.
22. Μυλωνόπουλος, Δ. (2001). *Το Σύνταγμα. Νομοτεχνική προσέγγιση της αναθεώρησης του 2001*, εκδ. Σταμούλης.

23. Ν. 1850/1989 “Κύρωση του Ευρωπαϊκού Χάρτη της Τοπικής Αυτονομίας” (ΦΕΚ 114/Α).
24. Ν. 3270/2004 «Αρμοδιότητες του Υπουργείου Τουριστικής Ανάπτυξης και θέματα τουρισμού» (ΦΕΚ 187/Α)
- 25.** Ν. 3463/2006 «Κώδικας Δήμων και Κοινοτήτων» (ΦΕΚ 114/Α)
26. ΠΔ. 186/2009 «Συγχώνευση Υπουργείων Πολιτισμού και Τουριστικής Ανάπτυξης» (ΦΕΚ 213/Α)